

Mål C-269/22

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

21 april 2022

Domstol som begär förhandsavgörande:

Spetsializiran nakazatelen sad (Bulgarien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

21 april 2022

Tilltalade:

IP

DD

ZI

SS

HY^a

Övriga parter i målet:

Spetsializirana prokuratura

Saken i det nationella målet

Brottmål, rätt till en opartisk domstol och oskuldspresumtion, begäran om förhandsavgörande

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Denna begäran om förhandsavgörande har framställts i enlighet med artikel 267 första stycket b FEUF.

Fråga som har hänskjutits för förhandsavgörande

Utgör artikel 47.2 i stadgan, som föreskriver kravet på en opartisk domstol, och artikel 48.1 i stadgan, i vilken oskuldspresumtionen garanteras, hinder för en begäran om förhandsavgörande som framställts i enlighet med artikel 267 FEUF, i vilken det anses fastställt att den tilltalade har begått vissa gärningar, när den nationella domstolen, innan den lämnade in begäran om förhandsavgörande, iakttog samtliga nödvändiga förfarandegarantier som krävs i samband med att mål avgörs i sak?

Unionsbestämmelser och rättspraxis

Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan kallat FEUF)

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan)

Dom av den 5 juli 2016, C-614/14, EU:C:2016:514

Beslut av den 25 mars 2022, C-609/21, EU:C:2022:232

Nationella bestämmelser

Nakazatelno-protsesualen kodeks (straffprocesslagen, Bulgarien) (nedan kallad NPK)

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet

- 1 Genom beslut av den 25 mars 2022 (ECLI:EU:C:2022:232) besvarade Europeiska unionens domstol den tolkningsfråga som ställts i mål C-609/21 om hur en begäran om förhandsavgörande ska utformas. I beslutet anges att unionsrätten utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken den hänskjutande domstolen förlorar sin behörighet när den i samband med en begäran om förhandsavgörande har tagit ställning till vissa faktiska omständigheter som den har fastställt med hjälp av den bevisning som lagts fram. Denna bestämmelse ska inte tillämpas (punkterna 30–34). I punkt 30 har EU-domstolen slagit fast att den hänskjutande domstolen tog hänsyn till artikel 267 FEUF och artikel 94 i rättegångsreglerna när den redogjorde för de faktiska omständigheterna och gjorde sin rättsliga bedömning i det nationella målet, och följaktligen inte åsidosatte rätten till en opartisk domstol enligt artikel 47.2 i stadgan. Detta svar lämnar emellertid utrymme för tvivel. Dessa grundar sig på praxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) avseende frågan huruvida en domstol som har tagit ställning till de faktiska omständigheterna och den rättsliga bedömningen i ett avgörande som är relevant för förfarandet (oftast ett avgörande som meddelas när det finns en skäligen misstanke om att brottet har begåtts) är

opartisk. Enligt artikel 52.3 i stadgan ska denna rättspraxis beaktas för att fastställa den exakta innebörden av rätten till en opartisk domstol.

- 2 De tvivel som kvarstår grundar sig även på antagandet att det är möjligt att åsidosätta den oskuldspresumtion som garanteras i artikel 48.1 i stadgan i samband med att en begäran om förhandsavgörande framställs. Frågan om domstolens opartiskhet uppkommer nämligen just i samband med att domstolarna uttalar sig i ett mål, vilket återges i begäran om förhandsavgörande och kan undergräva oskuldspresumtionen. Mot denna bakgrund krävs det en ny begäran om förhandsavgörande som ska fokusera på artiklarna 47.2 och 48.1 i stadgan.
- 3 Spetsializirana prokuratura (Särskilda åklagarmyndigheten, Bulgarien) väckte den 19 juni 2020 åtal mot fem personer för att de deltagit i en organiserad kriminell grupp i syfte att berika sig genom hjälp till olaglig invandring av tredjelandsmedborgare (Bangladesh och Irak) till Bulgarien, olaglig hjälp till inresa, samt mottagande och betalning av mutor i samband därmed, varvid tjänstepersoner var delaktiga i den kriminella gruppen, eftersom de tre första tilltalade anställs av "Granichna politsia" (gränspoliserna) på Sofias flygplats. Dessa gärningar är straffbara enligt artikel 321.3.2 jämförd med artikel 321.2 i Nakazatelen kodeks (strafflagen, Bulgarien) (nedan kallad NK). Åklagaren anklagade dessutom vissa av de tilltalade för att ha hjälpt MM, RB, HN och AH att resa in olagligt. Detta utgör ett brott enligt artikel 281.2.2 jämförd med 281.1 jämförd med artikel 20.2 NK.
- 4 Den särskilda åklagarmyndigheten har gjort gällande att dessa tredjelandsmedborgare har vistats i Cypern med studentvisum och att de med ett flygplan har flugit från Cypern till Bulgarien. Den särskilda åklagarmyndigheten har anfört att de tre första tilltalade utförde gränskontroller vid ankomsten på Sofias flygplats och därvid har låtit tredjelandsmedborgarna resa in i landet i strid med sina skyldigheter som tjänstepersoner. Åklagarmyndigheten har närmare bestämt hävdad att de tilltalade har utfört en rent formell kontroll av medborgarna i Bangladesh, utan att underkasta dem den andra kontrollinjens obligatoriska kontroll och utan att begära in vissa handlingar. Därmed har de handlat i strid med nationell lagstiftning, nämligen artiklarna 10.1.22 och 19.5 i Zakon za chuzhdentsite (utlänningslagen, Bulgarien). Denna lag reglerar ett område som omfattas av tillämpningsområdet för förordning 2016/399.
- 5 Den hänskjutande domstolen har ännu inte fastställt huruvida dessa påståenden stöds av bevisningen i det nationella målet. Den begäran om förhandsavgörande som framställts i målen C-348/21 och C-349/21 avser möjligheten att använda viss bevisning. Det finns emellertid en viss sannolikhet för att denna kritik är befogad, inbegripet detaljerna avseende hur gränskontrollen utfördes av de tilltalade IP, DD och ZI. Härvidlag anser den hänskjutande domstolen att det förefaller sannolikt att artikel 67.2, jämförd med artikel 77.2 e FEUF, jämförd med artikel 22 i förordning 2016/399, jämförd med artikel 2 led 1 b, jämförd med artikel 2 led 3 i denna förordning, ska tolkas om det i förevarande fall rör sig om en inre gräns. Det kan också vara nödvändigt att tolka artikel 6.1 och 6.3, jämförd

med bilaga I, och artiklarna 8.3-5 och 14.2 i förordning 2016/399 mot bakgrund av nationell lagstiftning, nämligen Republiken Bulgariens utlänningslag, som möjligtvis reglerar området annorlunda.

- 6 Den hänskjutande domstolen har angett att den, med hänsyn till arten av begäran, konkret ska beskriva hur de tilltalade har kontrollerat tredjelandsmedborgarna vid gränsen. Det ska även fastställas huruvida detta agerande utgör ett åsidosättande av yrkesmässiga skyldigheter enligt nationell rätt. Detta är objektivt nödvändigt. Eftersom de faktiska omständigheterna i det nationella målet inte är tillräckligt preciserade, är det inte möjligt att begära ett förhandsavgörande som ska ge ett användbart svar. Närmare bestämt kräver en tolkningsfråga avseende artiklarna 6 (eller 8) och 14 i förordning 2016/399 att det exakt fastställs hur de tilltalade har kontrollerat tredjelandsmedborgarna.
- 7 Den hänskjutande domstolen har för avsikt att framställa begäran om förhandsavgörande med beaktande av de processuella krav som fullt ut uppfyller de i nationell lag föreskrivna garantierna i samband med att den meddelar ett avgörande i sak, varigenom de tilltalade fälls eller frikänns. Detta innebär till att börja med att bevisupptagningen avslutas, att parterna därefter hörs om de faktiska omständigheterna och om vilka regler som tillämpats, att de tilltalade hörs slutligt och att domstolen drar sig tillbaka för överläggning. Innan förfarandet för förhandsavgörande utformas på detta sätt måste den hänskjutande domstolen emellertid försäkra sig om att den därvid inte gör sig skyldig till lagöverträdelse. [Så skulle vara fallet] om begäran om förhandsavgörande anses utgöra en lagöverträdelse, eftersom den strider mot oskuldspresumtionen. Samma sak gäller om det kommande avgörandet i sak, som meddelas av den nationella domstolen efter EU-domstolens svar, i vilket den nationella domstolen tar hänsyn till den tolkning som gjorts av förordning 2016/399, anses utgöra en lagöverträdelse på grund av att det meddelas av en domstol som tidigare i sin begäran om förhandsavgörande redan har uttalat sig om saken i det nationella målet (om de faktiska omständigheter som avser de brott som begåtts av de tilltalade).
- 8 I beslut av den 25 mars 2022, C-609/21 (ECLI:EU:C:2022:232), fann EU-domstolen att artikel 267 FEUF och artikel 47.2 i stadgan utgör hinder för en nationell rättspraxis enligt vilken domstolar som dömer i brottmål ska förklara sig som obehöriga när de förlorar sin ställning som ”opartisk domstol” i samband med en begäran om förhandsavgörande (domslutet, punkt 1). Detta resultat uppnås emellertid endast med beaktande av nationell rätt och relevant rättspraxis. EU-domstolen har inte uttalat sig om denna fråga mot bakgrund av artikel 6.1 och 6.2 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, såsom den tolkats av Europadomstolen.
- 9 Enligt artikel 47.2 i stadgan har var och en rätt att få sin sak prövad inför en opartisk domstol. I artikel 48.1 i stadgan garanteras oskuldspresumtionen. Av artikel 52.3 i stadgan följer att kravet på opartisk domstol motsvarar samma krav i artikel 6.1 i konventionen, och oskuldspresumtionen motsvarar samma krav i

artikel 6.2 i konventionen. Detta innebär att Europadomstolens praxis ska tillämpas analogt.

- 10 Det finns flera mål i vilka Europadomstolen har haft att bedöma huruvida det är en ”opartisk domstol” som avgör ett mål i sak när denna domstol tidigare har prövat en viss processuell fråga genom att uttala sig i sakfrågan (huruvida brott har begåtts och dess rättsliga beteckning). Europadomstolen har i samtliga fall slagit fast att ett sådant avgörande innebär ett åsidosättande av kravet på opartiskhet, och att det påföljande avgörandet därför strider mot artikel 6.1 i konventionen (Chesne mot Frankrike, Dăvidsons och Savins mot Lettland, Mironenko och Martenko mot Ukraina, Ionuț-Laurențiu Tudor mot Rumänien, Gomez de Liano Y Botella mot Spanien, Perote Pellon mot Spanien, Hauschildt mot Danmark, Ekeberg m.fl. mot Norge, Cardona Serrat mot Spanien, Nestak mot Slovakien, Castillo Algar mot Spanien, Matijašević mot Serbien, Cabezas Rector et mot Spanien, Dragojević mot Kroatien, Hernandez Cairos mot Spanien, Kiratli mot Turkiet, Nortier mot Nederländerna).
- 11 Inte i något av dessa fall har Europadomstolen uttalat sig i frågan om ett preliminärt ställningstagande, inte ens i samband med den tilltalades ansvar, inom ramen för en begäran om förhandsavgörande. När den nationella domstolen framställer en begäran om förhandsavgörande i vilken den anser att brottet objektivt har begåtts av den tilltalade och att detta sker i början av förfarandet, innan all bevisning har samlats in och parterna har fått yttra sig om deras rättsliga värde, förefaller det logiskt att Europadomstolen kommer fram till ett resultat som är förenligt med dess tidigare praxis. Men om den nationella domstolen framställer denna begäran om förhandsavgörande efter att ha uppfyllt alla garantier som krävs för att avgöra målet i sak, närmare bestämt bevisupptagning, muntliga yttranden från parterna, slutligt hörande, kan detta inte antas.
- 12 Den hänskjutande domstolen kan inte begära något förhandsavgörande från Europadomstolen, eftersom en sådan möjlighet inte finns. Däremot kan en begäran om förhandsavgörande framställas till Europeiska unionens domstol mot bakgrund av att kravet på opartiskhet och oskuldspresumtion har samma innebörd i artiklarna 47.2 och 48 i stadgan respektive i artikel 6.1 och 6.2 i konventionen. Av denna anledning är EU-domstolens tolkning tillräckligt användbar.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 13 Tillämpningen av artikel 47.2 i stadgan: Frågan är huruvida en nationell domstol, som framställer en begäran om förhandsavgörande i vilken den i tillräcklig utsträckning uttalar sig om föremålet för förfarandet (domstolen hänvisar till vissa omständigheter avseende de tilltalades brott), avger en preliminär ståndpunkt av vilken man kan dra slutsatsen att den inte är opartisk. Denna fråga uppkommer för det fall att begäran om förhandsavgörande framställs med iakttagande av samtliga processuella garantier som gäller för att avgöra ett mål i sak.

- 14 Tillämpningen av artikel 48.1 i stadgan: Frågan är huruvida en nationell domstol åsidosätter oskuldspresumtionen när den framställer en begäran om förhandsavgörande i vilken den hänvisar till vissa omständigheter som har åberopats av åklagarmyndigheten (faktiska omständigheter om de tilltalades brott). Denna fråga uppkommer för det fall att begäran om förhandsavgörande framställs med iakttagande av samtliga processuella garantier som gäller för att avgöra ett mål i sak.
- 15 I artikel 48.1 i stadgan föreskrivs att var och en som har blivit anklagad för en lagöverträdelse ska betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen fastställts. Den som har blivit anklagad för en lagöverträdelse ”betraktas som skyldig” i de fall där den nationella domstolen endast konstaterar vissa omständigheter som är nödvändiga för att fastställa skulden, men i slutändan inte fastställer skulden. Svårigheterna med att fastställa skulden leder nämligen till att en begäran om förhandsavgörande blir nödvändig.
- 16 I förevarande fall innebär detta i praktiken att den hänskjutande domstolen fastställer att de tilltalade har agerat eller inte agerat på ett visst sätt när de utförde gränskontrollerna på Sofias flygplats, vid vilka de har låtit tredjelandsmedborgare resa in i landet. Detta kan emellertid inte alls likställas med ett fastställande i skuldfrågan. För att i förekommande fall fastställa skulden krävs det först att EU-domstolen svarar på frågan huruvida förordning 2016/399 är tillämplig.

Huruvida EU-domstolens svar är användbart

- 17 Med stöd av EU-domstolens svar skulle den hänskjutande domstolen kunna vara säker på att det är berättigat att framställa en begäran om förhandsavgörande i vilken den har tagit ställning om de faktiska omständigheter som konstaterats med avseende på de brott som begåtts av de tilltalade. Vidare skulle det kommande avgörandet i sakfrågan inte ogiltigförklaras av en partisk domstol. En sådan ogiltigförklaring skulle innebära att såväl det nationella målet som EU-domstolens svar blir överflödiga.
- 18 Det finns inte anledning att ogiltigförklara det kommande avgörandet i sakfrågan enbart på grund av att EU-domstolen har slagit fast att nationell lagstiftning som föreskriver ogiltigförklaring inte får tillämpas - beslut av den 25 mars 2022 (ECLI:EU:C:2022:232). Avgörandet får inte ogiltigförklaras, eftersom det är objektivt lagenligt, med anledning av att det uppfyller kraven på opartisk domstol och oskuldspresumtion.

Den hänskjutande domstolens personliga bedömning

- 19 En begäran om förhandsavgörande, liksom varje processhandling som vidtas av den domstol vid vilken talan väckts, kan vara rättsstridig. Det är möjligt att en begäran om förhandsavgörande framställs under omständigheter som tyder på att domstolen har skaffat sig en förhastad, ogrundad och därmed rättsstridig uppfattning om de faktiska omständigheterna i målet, inbegripet den tilltalades ansvar.

- 20 Det är inte lämpligt att de nationella domstolarna inte får fastställa eller rätta till detta förfarandefel. Detta gäller oavsett om det görs av den domstol som har framställt begäran om förhandsavgörande (genom att själv förklara sig som obehörig) eller av högre domstolar (som ogiltigförklarar domen enbart på grund av att det saknas en opartisk domstol), och oavsett att omöjligheten att fastställa och rätta till förfarandefelet endast beror på att förfarandefelet begicks genom att det framställdes en begäran om förhandsavgörande. Unionsrätten, särskilt artiklarna 47 och 48 i stadgan, syftar till att skydda de tilltalades rättigheter och inte kränkningen av dessa rättigheter. Begäran om förhandsavgörande får inte medföra att förfarandefelet inte prövas, det vill säga att det är omöjligt att fastställa och rätta till felet.

Kompletterande preciseringar

- 21 Den hänskjutande domstolen har föreslagit att en begäran om förhandsavgörande ska utformas på ett visst sätt, nämligen genom att den, i de fall där den innehåller vissa delar av avgörandet i sakfrågan, ska uppfylla samma villkor som avgörandet i sakfrågan. Om Europeiska unionens domstol beslutar att andra villkor ska beaktas, skulle anmärkningarna därom vara tillräckligt användbara.

ARBETS
DOKUMENT